

ผลของการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด

นิติกรรมอาจเสื่อมเสียไปได้อาจเกิดด้วยเหตุหลายประการต่าง ๆ กัน สิ้นสุดแล้ว
แต่ว่าเหตุเหล่านั้นจะสำคัญมากน้อยเพียงไร การแสดงบทพร้อมด้วยความสำคัญผิดก็ทำให้
เจตนาเสื่อมเสีย ข้อกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘, ๑๒๐ ให้นิติกรรมเป็นโมฆะ
และโมฆียะแล้วแต่กรณี ก็จะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

กำเนิดของการแบ่งแยกความไม่สมบูรณ์แห่งนิติกรรมให้เป็นโมฆะหรือโมฆียะนี้
แต่เดิมในกฎหมายเก่าของไทยเราไม่มี ความคิดที่แบ่งความไม่สมบูรณ์เป็นโมฆะหรือ
โมฆียะได้เกิดขึ้นเมื่อไทยได้ทำประมวลกฎหมายแพ่งขึ้น และโดยที่เราได้อาศัยหลักกฎหมาย
ของต่างประเทศเป็นหลักปฏิบัติ เช่น กฎหมายเยอรมัน กฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายญี่ปุ่น
 เป็นต้น กำเนิดแห่งการแบ่งแยกในกฎหมายของต่างประเทศเห็นได้ว่า เค้ามูลกำเนิดเดิม
มาจากกฎหมายโรมัน ซึ่งกล่าวว่า *Nullum est negatium ; nihil actum est*
คือ การใดที่ไม่ครบองค์ประกอบหรือขัดต่อกฎหมายก็ดี ถือว่าการนั้นไม่สมบูรณ์มาแต่
กำเนิด *ab initio* ไม่เกิดผลในกฎหมายนั้นแต่อย่างใด นี่แหละคือกำเนิดแห่ง
โมฆะกรรม

เสริม วินิจฉัยกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ
นิติกรรมและหนี้ พระนคร, หน้า ๗๗.

ส่วนโมฆียะกรรมนั้น เป็นวิธีซึ่งคิดขึ้นภายหลัง เพื่อคุ้มครองบุคคลซึ่งได้กระทำการไปอย่างสมบูรณ์ก็จริง แต่ทำได้ทำให้คนต้องเสียหาย 프리เตอร์ (pretor) ผู้วินิจฉัยคดีหาได้ตัดสินว่าการนั้นเป็นโมฆะไม่ แต่ว่าให้คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม restitudo in integrum หมายความว่า ตั้งแต่วันที่ได้ทำการนั้น การนั้นเกิดผลเรื่อยมาแต่ว่าฐานะของการนั้นยังอ่อนแอ เพราะผู้ที่เสียหายเปรียบอาจขอให้ฟรีเตอร์สั่งให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเสียได้

คำว่า "โมฆียะ" ของกฎหมายเยอรมันไม่มี คงมีแต่ความสมบูรณ์ของนิติกรรมยังแขวนอยู่^๑ กล่าวคือ ความสมบูรณ์ของการแสดงเจตนาที่จะก่อให้เกิดนิติกรรมขึ้นนั้นอยู่ที่กรทำให้สัตย์บาน หรือการบอกกล่าว ถ้าบอกกล่าวแล้วก็ไม่มี ความผูกพันต่อกัน ถือเป็นโมฆะมาแต่ต้น แต่ทำให้สัตย์บานก็ทำให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์

๔.๑ ความสำคัญผิดอันเป็นเหตุให้นิติกรรมเป็นโมฆะ

การสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรมตามมาตรา ๑๑๕ กฎหมายได้กำหนดให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ ซึ่งในเรื่องนี้กฎหมายต่างประเทศยังมีความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยสอดคล้องกันนัก กล่าวคือ ในบางประเทศก็ถือว่านิติกรรมเป็นโมฆะ แต่ในบางประเทศคงให้นิติกรรมเป็นเพียงโมฆียะ ยิ่งไปกว่านั้นในบางประเทศเปิดโอกาสให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่พฤติการณ์แห่งคดีว่ามีความหนักเบาเพียงใด โดยให้เป็นอำนาจของศาลที่จะวินิจฉัย อาทิ เช่น

^๑ โฟคิษฐ์ พิพิชกุล, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบชั้นปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พิมพ์โร เนียว ปี ๒๕๒๐), หน้า ๓๖

ก. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๕ วรรคแรก บัญญัติว่า "การ
แสดงเจตนาถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ" ทั้งนี้
โดยถือหลักว่าเป็นนิติกรรมที่ทำด้วยโดยขาดเจตนาหรือไม่มีเจตนาเลย

ข. ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ถือว่า การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด
เป็น

๑. บุคคลซึ่งได้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญหรือโดยมิได้ตั้งใจแสดง
เจตนาเกี่ยวกับสาระสำคัญนั้น อาจบอกกล่าวการแสดงเจตนาอันได้ ถ้าอาจเห็นได้ว่าบุคคลนั้น
ได้แสดงเจตนาโดยรู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น และไม่เข้าใจสภาพการณ์ได้ตามสมควร

๒. การสำคัญผิดในสาระสำคัญของเจตนาให้ถือเป็นเช่นเดียวกับการสำคัญผิด
เกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินในทางธุรกิจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ

มาตรา ๑๒๐ การแสดงเจตนาที่ส่งผ่านมาผิดพลาดโดยบุคคลหรือสถานบันที่ใช้ใน
การส่งผ่านอาจบอกกล่าวได้ภายหลังได้เงื่อนไขเช่นเดียวกับการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดซึ่งที่บัญญัติ
ไว้ใน มาตรา ๑๑๕

ค. ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๑๐๘ และ ๑๑๑๐ บัญญัติว่า

Art.1109. Il n'y a point de consentement valable, si le
consentement n'a été donné que par erreur, au s'il a été extarqué
par violence au surpris par dol.

Art.1110. L'erreur n'est une cause de nullité de la
convention que lorsqu'elle tombe sur la substance même de la chase
qui en est l'objet.

Elle n'est point une cause de nullité, lorsqu'elle ne
tombe que sur la personne avec laquelle on a intention de contraction,
à moins que la considération de cette personne ne soit la cause
principale de la convention.

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๕ เพียงมาตราเดียวว่า การสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เป็นโมฆะ โดยมีใ้บัญญัติถึงกรณีการสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมเป็นเพียงโมฆียะแต่อย่างใด ซึ่งปัญหาที่น่าคิดว่าถ้าหากเป็นกรณีสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมแล้วจะถือว่า นิติกรรมนั้นสมบูรณ์มีผลตามกฎหมาย หรือจะมีเหตุให้คู่กรณีกล่าวได้อย่างไรหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะตั้งเป็นเรื่องที่ศาลจะตั้งเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยโดยพิจารณาจากนิติกรรมเฉพาะ เรื่อง เฉพาะรายไป

ง. ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา ๕๕ บัญญัติว่า "การแสดงเจตนาเป็นโมฆะถ้ากระทำโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม"

โมฆะกรรม คือ ความเสียเปล่าไม่เกิดผลในกฎหมายแต่อย่างใด (Quod nullum est nullum producit effectum) ไม่ทำให้มีการเคลื่อนไหวในสิทธิแต่อย่างใด สิทธิและหน้าที่อย่างใด ๆ คงเป็นหรือมีอยู่เช่นเดียวกับในขณะที่ยังมีการกระทำนิติกรรมนั้น ถือเสมือนว่า ไม่ได้ทำนิติกรรมกันเลย

ผลของการที่นิติกรรมเป็นโมฆะ คือ การที่นิติกรรมนั้นไม่เกิดผลในกฎหมายแต่อย่างใด ถือเท่ากับนิติกรรมนั้นมิได้กระทำขึ้นเลย ซึ่งตามกฎหมายบุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมกล่าวอ้างการเป็นโมฆะกรรมได้เสมอ จะเห็นได้ว่า โมฆะกรรมนั้นมีผลร้ายแรงมากถึงขนาดที่ปลงเจตนาของคู่กรณีที่ทำคอกันไว้ว่าไม่มีผลอย่างไรเลย ซึ่งในทางทฤษฎีถือว่า มีลักษณะเด็ดขาด (absoluteness)

๔.๑.๑ ลักษณะโดยทั่วไปของนิติกรรมที่เป็นโมฆะ

๑. โมฆะกรรมนั้นเป็นนิติกรรมที่เสียเปล่า ไม่เกิดผลในกฎหมายอย่างใดเลย
๒. โมฆะกรรมนั้นให้สัตยาบันไม่ได้ เพราะเป็นนิติกรรมที่เสียเปล่ามาแต่แรกไม่มีทางทำให้ดีขึ้นได้
๓. โมฆะกรรมนี้จะบอกล้างเปื้อนใดก็ได้ เพราะไม่มีอายุความ
๔. โมฆะกรรมนั้นผู้มีส่วนได้เสียทุกคนย่อมกล่าวอ้างได้
๕. โมฆะกรรมนั้น ถ้าคู่กรณีได้ทรัพย์สินไปเนื่องจากโมฆะกรรมย่อมจะเรียกคืนได้ในฐานะลาภมิควรได้ ตามมาตรา ๔๐๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การแสดงเจตนาที่เป็นโมฆะ หรือโมฆียะอันเนื่องมาจากความสำคัญผิดอาจมีส่วนเกี่ยว
โยงไปถึงความหมายของคำทางกฎหมายอย่างอื่น ๆ ได้ กล่าวคือ มีผลเกี่ยวโยงถึงความหมายของ
คำว่า "ไม่สมบูรณ์" (invalid) "ไม่บริบูรณ์" (incomplete) ดังนี้

"คำว่าไม่บริบูรณ์ต่างกับโมฆะ หรือไม่สมบูรณ์ เพราะโมฆะหรือไม่สมบูรณ์นั้นหมายความว่า
ว่าไม่มีผลใด ๆ ตามกฎหมาย โมฆะอะไรเหลืออยู่ที่จะใช้บังคับกันได้ เช่น การซื้อขายสังหาริมทรัพย์
ตามมาตรา 456 ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมเป็นโมฆะ คือ ถือว่า
ไม่มีสัญญาซื้อขายต่อกัน ผู้ซื้อจะขอให้ผู้ขายโอนทรัพย์สินให้ไม่ได้ ผู้ขายจะเรียกร้องราคาทรัพย์สินก็ได้ หรือ
เช่นการสมรสตามมาตรา 1446 ถือว่าจะสมบูรณ์เมื่อใดจดทะเบียนแล้ว ฉะนั้น ถ้าไม่จดทะเบียน
สมรสก็ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากัน แต่คำว่าไม่บริบูรณ์นี้มีความหมายว่า ยังไม่อาจถือ หรือบังคับกันได้
ตามทรัพย์สินสิทธิ์นั้น ๆ เท่านั้น แต่การใดมาซึ่งสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินสิทธิ์อันเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์
นั้นหาเสียเปล่าไปไม่ ยังมีผลบังคับในระหว่างคู่สัญญาในฐานะ เป็นบุคคลสิทธิ์ได้ ถึงแม้จะใช้ยื่นต่อบุคคล
ภายนอกในฐานะ เป็นทรัพย์สินสิทธิ์ก็ได้ก็ตาม"¹

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า เรื่องความสำคัญผิดที่ทำให้การแสดงเจตนาตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะ
นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในความหมายของคำว่า "ไม่สมบูรณ์" ซึ่งทำให้การแสดงเจตนาอันเสียเปล่า
ไม่มีผลใช้บังคับ หรืออาจถูกบอกกลางในภายหลังได้ ส่วนคำว่า "ความเสียเปล่า" นั้น หมายความว่า
การไร้ผลของการแสดงเจตนา ดังบัญญัติไว้ในบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ในหัวข้อความเสียเปล่าแห่ง
พินัยกรรม หรือข้อกำหนดพินัยกรรม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1700-1710) ซึ่งเป็น
ศัพท์เฉพาะในเรื่องนั้น

¹ บัญญัติ สุธวัระ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยทรัพย์ (พระนคร :
แสงทองการพิมพ์ 2513), หน้า 70

สรุป ผู้เขียนเห็นว่า ตามกฎหมายไทย ผลของโมฆะกรรมทำให้นิติกรรมเสียเปล่า ไม่มีผลอย่างใด ต้องคืนทรัพย์สินที่ไว้ไว้แก่กันในฐานลาภมิควรได้ ซึ่งการคืนทรัพย์สินแก่กันตามลักษณะลาภมิควรได้นี้ก็มีความยุ่งยากมาก เพราะเมื่อคู่กรณีต่างฝ่ายก็สุจริตและใช้จ่ายทรัพย์สินไปหมดสิ้นแล้ว หรืออาจเหลือไว้เป็นจำนวนน้อยกฎหมายให้คืนแก่กันเพียงเท่าที่ยังคง เหลือเป็นลาภอยู่แก่ตน (คือเท่าที่ยังคงเหลืออยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน) ทั้งนี้ อาจเป็นการไม่ยุติธรรมแก่ฝ่ายที่ได้รับทรัพย์สินคืน และอาจเป็นการยุ่งยากมากในการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินยังคงเหลืออยู่เท่าไร และนอกจากนี้เมื่อเป็นโมฆะแล้วกฎหมายก็ไม่มีทางเยียวยาให้คืนได้เลย คงมีเพียงบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๕ และ ๑๓๖ เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นนิติกรรมที่เป็นโมฆะ แต่ถ้าคู่กรณีได้ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยมา ๑๐ ปี กฎหมายก็ถือว่าผู้ซื้อได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามมาตรา ๑๓๘๒

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓ บัญญัติว่า "อันความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนั้น ท่านว่าบุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะกล่าวอ้างขึ้นได้" หมายความว่า ความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนี้เป็นความเสียเปล่าสำหรับบุคคลทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะสำหรับคู่กรณีแห่งนิติกรรมที่เป็นโมฆะ เท่านั้น

ดังนี้ คำว่า "ผู้มีส่วนได้เสีย" จึงไม่ได้หมายความว่าเฉพาะคู่กรณีผู้เป็นฝ่ายในนิติกรรมเท่านั้น แต่หมายถึงบุคคลทุกคนซึ่งจะพึงได้รับประโยชน์จากโมฆะกรรมนั้น กล่าวคือ ถ้าปรากฏว่านิติกรรมเป็นโมฆะแล้ว เขาจะได้รับประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง ? อย่างไรก็ตาม "ผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใด" กฎหมายมิได้บัญญัติหมายถึงคนทุกคน คนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดอยู่เลยในการนั้น ไม่มีสิทธิหรืออำนาจที่จะมากล่าวอ้างขึ้นได้ ทั้งนี้ ผู้มีส่วนได้เสียได้แก่

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายแพ่ง ลักษณะมูลเหตุหนึ่ง พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ พระนคร, ๒๕๑๗, หน้า ๑๕๐.

- คูกรมณีในนิติกรรม
- เจ้าหนี้ของคู่สัญญา
- บุคคลภายนอกผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง

คำว่า "กล่าวอ้างขึ้น" ที่ใช้ในมาตรา ๑๓๓ นั้น หมายถึง การกล่าวอ้างในทุก
ทาง เช่น ในทางฟ้อง ทางยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดี

ปัญหาจึงมีว่า ศาลยุติธรรมจะมีทาง ยกขึ้นเองได้หรือไม่?

ตามหลักกฎหมายเยอรมัน ศาลยกความเป็นโมฆะกรรมขึ้นอ้างได้เสมอ^๑ แต่
ตามกฎหมายไทยศาลพิจารณาเฉพาะประเด็นที่คู่ความยกขึ้นกล่าวอ้างกัน เว้นแต่จะเป็น
ประเด็นที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้จะเห็นได้จาก
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ ซึ่งบัญญัติว่า "คำพิพากษาหรือคำสั่ง
ของศาลที่ชี้ทางคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้
สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่ ฯลฯ"

(๕) ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้น
อ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้"
นักกฎหมายบางท่าน^๒ เห็นว่า เหตุแห่งโมฆะกรรมไม่ได้เป็นเหตุเกี่ยวกับความสงบ
เรียบร้อยของประชาชน และศาลไทยจะยกขึ้นอ้างเองได้เฉพาะ เหตุแห่งโมฆะกรรมที่
เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้น

^๑ หุค แสงอุทัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อนึ่ง ในกรณีนี้แม้จะถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียก็ตาม แต่หากกฎหมายบัญญัติห้ามมิให้กล่าวอ้างก็ย่อมกล่าวอ้างถึงโมฆะกรรมไม่ได้ เช่น กรณีตามมาตรา ๑๑๕ ซึ่งห้ามมิให้ผู้สำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ยกเอาข้อโมฆะขึ้นเป็นประโยชน์แก่ตน

การประนีประนอมยอมความในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓๔ จะฟังความสำคัญผิดบอกกล่าวสัญญาทำลายคำพิพากษาคตามยอมนั้นไม่ได้ จะได้ศึกษารายละเอียดในคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๘/๒๕๕๖ ระหว่าง นายใหญ่ พุ่มพริง โจทก์ นายเพ็ง ศรีสุวรรณ จำเลย

คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่า สัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง เลขแดงที่ ๒๐๘/๒๕๕๓ ของ ศาลจังหวัดชลบุรี เฉพาะ บริเวณเนื้อที่ดินและที่แสดงไว้เป็น ตัวเลขว่า "๑ ใน ๓" เป็นโมฆะ และห้ามจำเลยไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับที่ดินที่จำเลย เข้าครอบครองเนื้อที่ดิน ๓ ใน ๑๒ ส่วนต่อไป และให้จำเลยแบ่งแยกได้เพียง ๑ ใน ๑๒ ส่วน ตามสิทธิของจำเลยที่มีอยู่เท่านั้น

ฟ้องของโจทก์มีว่า เดิมโฉนดที่ ๒๔๗๐ มีเนื้อที่ ๒ ไร่ ๑ งาน ๒๔ วา อยู่ใน ท้องที่อำเภอพระประแดง มีชื่อ นายเปลี่ยน นายปลี และนางขาบถือกรรมสิทธิ์รวม ๓ คน มีส่วนคนละเท่า ๆ กัน ส่วนหนึ่งของนายเปลี่ยนตกไปเป็นของนายโต นายชิต นางแดง และนายหนู รวม ๔ คน คนเหล่านั้นจึงมีส่วนเพียงคนละ ๑ ใน ๑๒ ของที่ดิน รายนี้ ต่อมาส่วนของนายโต นายชิต และนายหนูตกมาเป็นของโจทก์ หรือเท่ากับ ๓ ใน ๑๒ ส่วนตกเป็นของโจทก์ และส่วนของนางขาบซึ่งเท่ากับ ๔ ใน ๑๒ ตกมาเป็นของ โจทก์ จึงเท่ากับโจทก์มีส่วนทั้งหมดในที่ดินแปลงนี้ ๗ ใน ๑๒ ส่วน ส่วนของนายหนู ๑ ใน ๑๒ ตกมาเป็นของจำเลย และส่วนของนายเปลี่ยนซึ่งเท่ากับ ๔ ใน ๑๒ ตกมาเป็น ของนายขาวภรรยาจำเลยเป็นอันว่าส่วนกรรมสิทธิ์ตามที่เป็นจริงโจทก์มี ๗ ใน ๑๒ ส่วน จำเลยมี ๑ ใน ๑๒ ส่วน และนางขาวภรรยาจำเลยมี ๔ ใน ๑๒ ส่วน

เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ จำเลยคดีนี้ได้เป็นโจทก์ฟ้องขอแบ่งที่ดิน รายนี้จากโจทก์ โดยบรรยายฟ้องว่ามีอยู่ ๑ ใน ๓ ส่วน จำเลยยอมความตามฟ้อง เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๓ ในสัญญาประนีประนอมยอมความมีว่า "จำเลย (คือ โจทก์คดีนี้) ยอมแบ่งแยกความส่วนของโจทก์ ๑ ใน ๓ ของที่ดินรายพิพาทนี้ และขอให้ ศาลแจ้งไปยังหอทะเบียนที่ดิน จังหวัดสมุทรปราการภายใน ๗ วัน โจทก์ยอม" ที่โจทก์ยอมความไปทั้งนี้เพราะเกิดความสำคัญผิด

จำเลยให้การต่อสู้เป็นใจความสำคัญว่า ตามความเป็นจริงโจทก์จะมีส่วน กรรมสิทธิ์เท่าไรก็ตาม เมื่อโจทก์ไม่ได้ตั้งสิทธิตามความเป็นจริง กลับยอมรับเอา ในทางที่โจทก์เสียเปรียบด้วยความเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่เกิดจากตัวของตัวเอง ทั้ง เมื่อรู้สึกขึ้นแล้วก็หาคำ เนินกระบวนพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาตามกระบวนความไม่ และจำเลย คัดฟ้องว่า นิติกรรมสัญญาประนีประนอมยอมความได้ก่อให้เกิดคำพิพากษาของศาลแล้ว จะโต้แย้งคัดค้านเพื่อแก้ไขได้แต่โดยศาลสูงเท่านั้น ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นเห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อหาหรือบท จึงส่งคดีสืบพยานแล้วพิพากษา ให้ยกฟ้องโจทก์ โดยยกเหตุขึ้นอ้าง ๔ ข้อ คือ

๑. ยอมความนั้นได้ทำต่อหน้าศาลด้วยความสมัครใจ
๒. การยอมความยอมแสดงว่าโจทก์เข้าใจข้อความแจ่มแจ้งถูกต้องแล้ว
๓. โจทก์ยังได้ยื่นยันอธิบายส่วนตามรายงานพิจารณา ลงวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๔ ในคดีนี้ครั้งหนึ่ง เป็นการรับรองส่วนสัดตามยอมความในเรื่องนั้น

๔. เป็นการที่โจทก์สละสิทธิ นอกนั้นตามเนื้อเรื่องของโจทก์ยังเข้าลักษณะ โจทก์ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่า สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันในศาล ซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น เป็นนิติกรรมอันหนึ่ง ซึ่งอยู่ในลักษณะที่จะฟ้องขอให้เพิกถอนได้ เพราะศาลได้พิพากษาไปตามมูลฐานแห่ง นิติกรรมนั้น มิได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งข้อพิพาทในคดีนี้ไม่

ตามคำฟ้องของโจทก์ในคดีนี้ โจทก์อ้างเหตุเป็นข้อกฎหมายเพียงว่า ความจริงที่คืนรายพิพาทจำเลยมีกรรมสิทธิ์อยู่เพียง ๑ ใน ๑๒ ส่วนเท่านั้น แต่จำเลยฟ้องคดีอ้างว่า จำเลยมีสิทธิ์ถึง ๑ ใน ๓ เกินจากความชอบธรรมตามที่จำเลยมีอยู่ แต่ทว่าโจทก์ในคดีนี้ ซึ่งเป็นจำเลยในคดีนั้นก็ยินยอมประนีประนอมยอมความให้ตามฟ้องยอมได้ชื่อว่า โจทก์ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โจทก์จะถือเอาความไม่สมบูรณ์ในเรื่องนิติกรรมทำลายโดยสำคัญผิดมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่โจทก์หาได้ไม่ ตามความที่บัญญัติไว้ตอนท้ายของมาตรา ๑๑๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนั้นโจทก์มีใ้อ้างเหตุอันใดขึ้นมาฟ้องร้องอีก ศาลอุทธรณ์จึงเห็นฟ้องด้วยศาลชั้นต้นในเหตุผลข้อ ๔ ข้อเดียวที่ให้ยกฟ้องโจทก์ จึงพิพากษายืน

โจทก์ฎีกาต่อมา

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้วเห็นว่า ฟ้องของโจทก์ที่ขอให้เพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่โจทก์ทำลายต่อหน้าศาลโดยความพอใจของโจทก์เอง ซึ่งเป็นนิติกรรมอันหนึ่งที่โจทก์ทำลายด้วยความสมัครใจ ตามมาตรา ๑๑๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ข้อตกลงเช่นนั้นหาเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายประการใดไม่ และศาลได้พิพากษาให้เป็นไปตามข้อตกลง หรือการประนีประนอมยอมความนั้นตามบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แม้แต่จะอุทธรณ์คำพิพากษานั้นก็ยังไม่ได้ เพราะไม่คงด้วยข้อยกเว้นอย่างหนึ่งอย่างใดในเหตุ ๓ ประการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๔ นั้น ฉะนั้น ฟ้องของโจทก์เช่นนี้จึงฟังไม่ได้ที่ศาลทั้ง ๒ ยกฟ้องโจทก์ชอบแล้ว ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น

ดร. ประกอบ หุตะสิงห์ บรรณาธิการหนังสือคำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๔๘๖ ได้บันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกานี้ว่า "การยอมความในศาลมีคำพิพากษานักับให้เป็นไปตามนั้นอีกชั้นหนึ่ง (ป.วิ.แพ่ง มาตรา ๑๓๔) เมื่อศาลพิพากษาไปตามยอมแล้ว คู่ความจะอุทธรณ์ได้ก็แต่โดยเหตุผลที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๓๔ นั้น การที่คู่ความสำคัญผิดไปเองไม่ใช่กลฉ้อฉล แม้ความสำคัญผิดจะทำให้นิติกรรมเสื่อมเสียได้ แต่ก็ไม่เป็นเหตุให้

คำพิพากษาคามยอนนั้นสิ้นสุดไปด้วย การบังคับคดีนั้นบังคับตามคำพิพากษา จะอ้างเหตุ
ทำลายนิติกรรมคามยอนเดิม แต่คำพิพากษายังอยู่ก็ไม่มีผลอะไร"

เหตุที่มีข้อยกเว้นเพราะ ผู้ร่างกฎหมายถือว่าผู้แสดง เจตนาที่กระทำความผิด
โดยประมาท เลิน เล่ออย่างร้ายแรงนั้นเอง จึงตัดสิทธิผู้แสดง เจตนามีให้อ้างความไม่
สมบูรณ์เพราะสำคัญผิดในสาระสำคัญให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ เป็นเสมือนการลงโทษ
ทางแพ่ง อย่างหนึ่ง

ตามหลักกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา ๒๖ ถือว่าในกรณีที่สำคัญผิด เพราะ
ผู้แสดง เจตนาประมาทเลินเล่อ นั้น นิติกรรมยอมไม่สมบูรณ์เพราะขาดเจตนา แต่คู่กรณี
อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ เรียกว่าสินไหมทดแทนความเสียหายเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของ
นิติกรรมได้ นอกจากคู่กรณีอีกฝ่ายดังกล่าวหรือควรจะรู้ซึ่งสำคัญผิดนั้น

การกล่าวอ้างความเสียหายเปล่าแห่งโมฆะกรรม เป็นสิทธิของผู้มีส่วนได้เสียที่
จะกล่าวอ้าง เมื่อใดก็ได้ ไม่มีการกำหนดอายุความ เพราะการเป็นโมฆะกรรมนั้นเมื่อใดก่อให้เกิด
เกิดการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิอย่างใด ๆ ที่มีหรือเป็นอยู่แล้ว "

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๔ บัญญัติว่า "โมฆะกรรมนั้น
ไม่อาจให้สัตยาบันกันได้"

คำว่า "สัตยาบัน" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓ หมายความว่า
ว่า "รับรอง ข้อตกลงที่ทำกันไว้" การเป็นโมฆะ นั้นกฎหมายถือว่าเป็นการเสียเปล่าที่มีผล
เสียหายที่ร้ายแรงมาก ซึ่งไม่อาจทำให้ดีขึ้นได้ ดังนั้น คู่กรณีในนิติกรรมที่เป็นโมฆะ
จึงไม่อาจแสดง เจตนาภายหลัง เพื่อทำให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์ขึ้น

” อัครราชทูต จุฬารัตน์, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรม
จัดทำโดยสวัสดิการข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ; กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๐,
หน้า ๕๐.

ผลต่อบุคคลภายนอก

บุคคลภายนอก หมายถึง บุคคลอื่นที่นอกเหนือไปจากคู่กรณีที่ทำนิติกรรมโดย
อ้างความสำคัญผิด หรือหมายถึงบุคคลที่สามที่เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือทำนิติกรรมด้วยภายหลัง

การสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม มาตรา ๑๑๕ กฎหมายได้กำหนด
ให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ แต่มิได้มีบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกไว้เป็นพิเศษ ดังเช่น
อย่างในเรื่องการแสดงเจตนาหลงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออย่างเรื่องของ
กตัญญู ดังนั้น เมื่อกฎหมายมิได้บัญญัติรับรองคุ้มครองบุคคลที่สาม หรือบุคคลภายนอก
ไว้เช่นนี้ โดยหลักกฎหมายจึงย่อมต้องใช้บทกฎหมายทั่วไปเป็นข้อวินิจฉัย ซึ่งในกรณีนี้
ย่อมเป็นไปตามหลักโมฆะกรรมโดยทั่วไป

๔.๑.๒ นิติกรรมที่เป็นโมฆะบางส่วน

กรณีนิติกรรมเป็นโมฆะบางส่วนนี้มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๕ ซึ่งมี
ข้อความว่า "ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ ท่านว่า นิติกรรมนั้นย่อมตก
เป็นโมฆะด้วยกันทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานไว้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่าคู่กรณีได้
เจตนาจะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้"

ความเป็นโมฆะกรรมตาม มาตรา ๑๓๕ นี้ หมายถึงโมฆะกรรมมาแต่เริ่มแรก
และหมายถึง โมฆะกรรมซึ่งผู้มีสิทธิบอกล้าง ได้บอกล้าง และ นิติกรรมนั้นจึง เป็นโมฆะ
มาแต่เริ่มแรกด้วย

ตามหลักแล้ว ถ้าส่วนหนึ่งของนิติกรรมเป็นโมฆะ นิติกรรมทั้งอันก็เป็น
โมฆะด้วย เพราะในกรณีเป็นที่สงสัยต้องถือว่าคู่กรณีได้ถือว่า ข้อความทั้งหมดของ
ของนิติกรรมเป็นเอกภาพ คือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อ
ส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นโมฆะกรรมนิติกรรมทั้งอันจึงเป็นโมฆะด้วย

หยุด แสงอุทัย, กฎหมายแพ่ง ลักษณะมูลเหตุหนึ่ง พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ พระนคร, ๒๕๑๗, หน้า ๑๕๓.

ตัวอย่าง เช่น ก และ ข ทำสัญญาร่วมกันเช่ารถยนต์จาก ค. โดย ข. คนเดียว สำคัญผิดไปว่า ค. ให้ยืมรถยนต์โดยไม่คิดค่าเช่า สัญญาเช่ารถยนต์นี้จะเป็นโมฆะเพราะ ข. สำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตามมาตรา ๑๑๕ ถึงแม้ ก. จะไม่ได้ สำคัญผิดและประสงค์จะเช่ารถยนต์จาก ข.

ข้อยกเว้น ถ้าจะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่า คู่กรณีได้เจตนา จะให้ส่วนที่สมบูรณ์นั้นแยกออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้ ข้อสันนิษฐานนี้เป็นไปตามหลัก "อิสระแห่งสัญญา" หรือหลัก "ความศักดิ์สิทธิ์แห่งเจตนา" คือกฎหมายจะต้องเคารพต่อเจตนาของคู่กรณี กล่าวคือ ถ้าเขาต้องการให้ส่วนของนิติกรรมที่ไม่เป็นโมฆะผูกมัดเขา อย่างใดก็จะต้องเป็นไปอย่างนั้น เพราะกฎหมายไม่มีเหตุมาขัดขวางส่วนของนิติกรรมที่สมบูรณ์นั้น

ตัวอย่าง เช่น ในกรณี ก. และ ข. ทำสัญญาเช่ารถยนต์จาก ค. ถ้าคู่กรณี ทราบว่า ก. จะใช้รถยนต์ของ ค. ใน ๑๐ วันแรก ข. ใช้ใน ๑๐ วันหลัง ก. ไม่สำคัญผิด โดย ก. ทราบดีว่าเป็นเรื่อง สัญญาเช่า แต่ ข. สำคัญผิดว่าเป็นสัญญาเช่ามีใช้คงรูปและ ค. ก็เต็มใจจะให้ ก. เช่าโดยลำพัง กรณีก็เข้าข้อยกเว้น คือสัญญาเช่ารถยนต์ย่อมสมบูรณ์ ระหว่าง ก. กับ ค.

๔.๒ ลักษณะทั่วไปของโมฆะกรรม

๑. โมฆะกรรมนั้นต้องถือว่าสมบูรณ์จนกว่าจะได้มีการบอกล้าง แต่เมื่อบอกล้างแล้วจึงจะถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก

๒. โมฆะกรรมนั้นให้สัตยาบันได้ และเมื่อให้สัตยาบันแล้ว โมฆะกรรมนั้นก็เป็นการอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก และสมบูรณ์ตลอดไปไม่มีทางบอกล้างได้อีก

๓. โมฆะกรรมนั้นจะต้องบอกล้างเสียภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ เมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ หรือสิบปีนับแต่เวลาที่ทำโมฆะกรรม

๔. โมฆะกรรมอันเนื่องมาจากความสำคัญผิดเฉพาะผู้แสดงเจตนาโดยความสำคัญผิดเท่านั้นที่จะบอกล้างโมฆะกรรมได้

๕. โฆษียะกรรมนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ถูกรณกลับคืนมาสู่ฐานะเดิมและ
ภาพวิสัยที่จะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้แทน นอกจากนี้โฆษียะกรรม
ซึ่งมีการบอกกล่าวแล้ว ยังมีบทบัญญัติ มาตรา ๑๓๕๕ คู่ครองบุคคลภายนอกซึ่งกระทำการ
โดยสุจริตอีก โดยบัญญัติว่า "สิทธิของผู้ใดมาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทน และสุจริตนั้น
ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ว่าผู้ใดทรัพย์สินนั้นมาโดยนิติกรรมอันเป็นโฆษียะ และนิติกรรม
นั้นได้ถูกบอกกล่าวภายหลัง"

๔.๒.๑ ความสำคัญผิดอันเป็นเหตุเพียงให้นิติกรรมเป็นโฆษียะ

นิติกรรมที่เป็นโฆษียะนั้นหมายถึง นิติกรรมที่สมบูรณ์ซึ่งมีผลบังคับได้
ตามกฎหมายแต่อาจตกเป็นโมฆะโดยการถูกบอกกล่าวได้ ซึ่งจะเห็นได้จากบทกฎหมาย
ในมาตรา ๑๔๓ ทั้งนี้ นิติกรรมที่โฆษียะ จึงเป็นนิติกรรมที่มีผลตามกฎหมายไม่เสียเปล่า
แต่นิติกรรมที่โฆษียะอาจถูกบอกกล่าวให้กลายเป็นสมบูรณ์ที่ไม่เป็นโฆษียะต่อไป *

นิติกรรมที่เป็นโฆษียะ เกิดจากมีเหตุบกพร่องในการแสดงเจตนาซึ่งกฎหมาย
บัญญัติให้นิติกรรมตกเป็นโฆษียะ คือ การแสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติ
ของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นสาระสำคัญ (มาตรา ๑๒๐)

การบอกกล่าว โฆษียะกรรม

การบอกกล่าว โฆษียะ เป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ถูมีผลตามกฎหมายที่ทำให้
นิติกรรมที่เป็นโฆษียะซึ่งมีผลสมบูรณ์มาแต่ต้นนั้นตกเป็นโมฆะกลับเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น

* จีค เศรษฐบุตร, คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ จัดพิมพ์
โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ; กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๕๖.

ใครมีสิทธิที่จะบอกกล่าว โฆษะกรรมอันเกิดจากการแสดง เจตนาโดยสำคัญผิด

กฎหมายได้บัญญัติถึงบุคคลซึ่งมีสิทธิบอกกล่าว โฆษะกรรมไว้ในลักษณะแคบไม่เหมือนในกรณีโฆษะกรรม กล่าวคือ บุคคลบางประเภทเท่านั้นที่จะบอกกล่าว โฆษะกรรมในกรณีเกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด (มาตรา ๑๒๐) ได้ อันได้แก่

๑. ผู้ซึ่งได้ทำการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด (ยกเว้นสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่า นิติกรรมเป็นโฆษะ) สำหรับผู้ที่แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นสาระสำคัญตามมาตรา ๑๒๐ มิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าจะบอกกล่าว นิติกรรมที่เป็นโฆษะได้เมื่อใด จึงจะต้องถือว่าเป็นโฆษะกรรมได้คือเมื่อภายหลังเวลาที่มูลเหตุให้เป็นโฆษะกรรมได้สูญสิ้นไปแล้ว กล่าวคือ ย่อมบอกกล่าวได้ตั้งแต่เมื่อใครถึงความสำคัญผิดนั้น แต่อย่างไรก็ดีต้องมีผู้เขียนคำรณางทวนเห็นว่าไม่ควรจะมีข้อจำกัดดังกล่าว กล่าวคือ ควรจะบอกกล่าวเมื่อใดก็ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้จำกัดเวลาไว้เหมือนเรื่องการให้สัตยาบัน สำหรับความเห็นศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย เห็นว่า การบอกกล่าว โฆษะกรรมเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว ซึ่งต้องมีผู้รับ ฉะนั้น ผู้บอกกล่าวจึงต้องพ้นจากเหตุแห่งโฆษะกรรมเสียก่อน เช่น ในเรื่องสำคัญผิดก็ต้องรู้ความจริงแล้ว การบอกกล่าว โฆษะกรรมจึงจะใช้ได้

๒. ทายาทของผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดนั้น

โดยที่กฎหมายใช้คำว่า "ทายาท" ดังนั้น โดยลักษณะของถ้อยคำนั้นเองจึงย่อมมีความหมายว่า สิทธิของทายาทในการบอกกล่าว โฆษะกรรมนั้นจะทำได้คือเมื่อผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดได้ถึงแก่กรรมแล้วเสียก่อน

วิธีการบอกกล่าว โฆษะกรรม

๑. กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าต้องทำด้วยวิธีใด โดยอาศัยหลักทั่วไปในเรื่องการแสดงเจตนาทำนิติกรรม จึงถือว่าย่อมกระทำได้ไม่ว่าด้วยการแสดงเจตนาด้วยวาจา หรือ

โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้เพราะกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติว่าจะต้องร้องขอให้ศาล
บอกล้างหรือทำลายนิติกรรมที่ไม่ชอบ

มีข้อยกเว้น ๒ ประการ คือ

- ๑.๑ การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะสำคัญผิดในตัวบุคคลผู้เป็นคู่สมรส มาตรา
๑๕๐๕ ผู้บอกล้างต้องร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการสมรส
- ๑.๒ การทำพินัยกรรมที่สำคัญผิด หากผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว ผู้มีส่วนได้เสีย
ต้องร้องต่อศาลเพื่อเพิกถอนพินัยกรรม (มาตรา ๑๗๐๘ - ๑๗๐๙)

หลักกฎหมายฝรั่ง ศาล

การบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น มาตรา ๑๑๑๗ ประมวลกฎหมายฝรั่งศาล
ต้องกระทำโดยนำคดีขึ้นสู่ศาลทุกราย

ส่วนตามกฎหมายไทย การบอกล้างก็เป็นเพียงการแสดงเจตนาทำนิติกรรม
อันหนึ่งเท่านั้น

๒. ในการบอกล้างโมฆียะกรรม ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียะกรรมนั้นเป็น
บุคคลที่มีตัวกำหนดแน่นอน จะต้องบอกล้างโดยการแสดงเจตนาต่อบุคคลนั้น

คำว่า "คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง" หมายความว่า นิติกรรมเป็นโมฆียะนั้นเกี่ยวกับสัญญา
เพราะสัญญาต้องมีบุคคล ๒ ฝ่ายขึ้นไปเป็นคู่กรณีที่อยู่กัน กรณีนี้นี้การแสดงเจตนาต่อ
กรณีที่มีกำหนดตัวแน่นอนร่วมเป็นการไม่ยากนัก เพราะมีตัวแน่นอนอยู่แล้ว การบอกล้าง
จึงต้องแสดงเจตนาโดยตรงไปยังบุคคลผู้ที่เป็นคู่กรณีนั้นจะบอกไปยังบุคคลอื่นย่อมไม่มีผล

แต่ในบางกรณี เช่น การประกันชีวิต ผู้เอาประกันตายไปแล้วเช่นนี้ หาก
นิติกรรมการประกันชีวิตเป็นโมฆียะกรรม บริษัทประกันนั้นจะบอกล้างกับใคร เพราะคู่
กรณีตายไปแล้ว กรณีดังกล่าวศาลฎีกาวินิจฉัยว่า กฎหมายมิได้บังคับว่าให้บอกล้างกับ
ผู้เอาประกันด้วยโดยตรง เมื่อบริษัททราบถึงมูลอันจะบอกล้างได้ เมื่อผู้เอาประกันตายไป

แล้วเช่นนี้ บริษัทประกันก็ยอมบอกกลางโมฆียะกรรมแก่บุคคลผู้ซึ่งจะได้รับประโยชน์ในการประกันจากบริษัทได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๕/๒๕๐๐)

ระยะเวลาการบอกกลาง

ระยะเวลาบอกกลาง กฎหมายแบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ

๑. กำหนดระยะเวลา ๑ ปี นับแต่รู้ว่าได้มีการทำนิติกรรมนั้น หรือนับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้กำหนดระยะเวลา ๑ ปีนี้เป็นระยะเวลาที่สั้นคือ รู้เมื่อใดก็ต้องบอกกลางภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ผู้แสดงเจตนาได้รู้ถึงการสำคัญผิด มิฉะนั้นจะบอกกลางไม่ได้อีกเลย

สำหรับทายาทของผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด ต้องบอกกลางเสียภายใน ๑ ปี นับแต่วันที่ได้รู้ถึงโมฆียะกรรมที่ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดได้กระทำลง

๒. กำหนดระยะเวลา ๑๐ ปี นับแต่นิติกรรมได้ทำลง เป็นกำหนดระยะเวลาที่ยาวแต่มีได้หมายความว่า จะใช้ระยะเวลา ๑๐ ปีตลอดไปหากระยะเวลา ๑๐ ปี นับแต่รู้จะชอบอยู่ในกำหนดระยะเวลา ๑๐ปี กล่าวคือ แม้จะไม่มีโอกาสรู้เลยแต่เมื่อกำหนดระยะเวลาล่วงเลยไปถึง ๑๐ ปี นับแต่นิติกรรมได้กระทำลงแล้วก็ไม่มีทางจะบอกกลางได้อีกเลย

อนึ่ง ระยะเวลาบอกกลาง ๑๐ปี เป็นระยะเวลาเด็ดขาดซึ่งบังคับแก่ทุกคนที่มีสิทธิบอกกลางเหมือนกันหมด

ผลของการบอกกลางโมฆียะกรรม

โมฆียะกรรมเมื่อบอกกลางแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่แรกเริ่ม คือ ความเสียเปล่าแห่งนิติกรรมนั้นมิยลย้อนหลังไปจนถึงวันที่ได้ทำนิติกรรมขึ้น ททรัพย์สิ้น หรือผลประโยชน์อย่างใด ๆ อันได้รับจากนิติกรรมซึ่งเป็นโมฆียะและซึ่งถูกบอกกลางนั้นจำต้องส่งคืนให้แก่กัน เพื่อให้ต่างฝ่ายต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ในกรณีที่เป็นการพันวิสัยที่จะกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้คืนแทน

ผลต่อบุคคลภายนอก

กฎหมายได้วางข้อสันนิษฐานไว้ข้อหนึ่งในมาตรา ๑๓๘ วรรค ๒ ว่า "ถ้าบุคคลใดใคร่รู้ หรือควรจะใคร่รู้ว่าเป็นโมฆียะ เมื่อบอกกล่าวแล้วท่านให้ถือว่า บุคคลนั้นใคร่รู้ว่าการนั้นไม่สมบูรณ์"

บทบัญญัติท่านเองเดียวกันนี้มีอยู่ในกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๔๒ วรรค ๒ ว่า "ผู้รู้ หรือควรใคร่รู้ว่าเป็นโมฆียะ ถ้ามีการบอกกล่าวแล้วให้ถือเสมือนหนึ่งบุคคลที่ใคร่รู้หรือควรรู้ว่าการนั้นเป็นโมฆะ"

บทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายถึงความเกี่ยวพันกับบุคคลภายนอก กล่าวคือ คู่กรณีในนิติกรรมที่เป็นโมฆียะอาจโอนสิทธิของตนไปยังบุคคลอีกทอดหนึ่ง ซึ่งอาจมีผลกระทบกระเทือนถึงเขาในภายหลัง ทั้งนี้กฎหมายจึงได้ให้การคุ้มครองบุคคลภายนอกตามนิติบัญญัติอยู่ในมาตรา ๑๓๘ ว่า "สิทธิของบุคคลผู้ใดมาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทนและสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ว่าผู้อนทรัพย์สินให้จะไต่ทรัพย์สินนี้มาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ และนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกกล่าวภายหลัง" ทั้งนี้ ถ้าบุคคลภายนอกนั้นใคร่รู้หรือควรจะรู้ว่านิติกรรมเป็นโมฆียะก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นไม่สุจริต และจะไม่ได้รับความคุ้มครองตาม มาตรา ๑๓๘ ดังกล่าว ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะต้องส่งคืนเจ้าของเดิม ตามมาตรา ๑๓๘

อาจารย์คอกเตอร์จิต เศรษฐบุตร ให้ความเห็นว่า การที่รู้ว่านิติกรรมที่ตนเข้าเกี่ยวข้อง เป็นโมฆียะนั้น จะว่าทุจริตก็เป็นการยาก เพราะแม้รู้ว่านิติกรรมเป็นโมฆียะแล้ว แต่ยังไม่มีการบอกกล่าวนิติกรรมนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ก่อนนี้ซึ่งจะต้องชำระตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๓๘ วรรค ๒ ได้บัญญัติไว้เช่นนั้น ก็คงถือแนวตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้

การให้สัตยาบันก่อนนิติกรรมที่โมฆียะ

การให้สัตยาบันก่อนนิติกรรมที่โมฆียะ ก็คือการรับรองข้อตกลงแห่งนิติกรรมที่โมฆียะนี้ว่าสมบูรณ์ตามกฎหมายจะไม่มีใครใช้สิทธิบอกกล่าวอีกต่อไป ตรงกับคำในภาษา

ฝรั่ง เรียกว่า "Confirmation" แต่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า ratification

ผู้มีสิทธิให้สัตยาบัน

๑. ผู้ซึ่งได้ทำการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ย่อมให้สัตยาบันได้คือ เมื่อเหตุแห่งการสำคัญผิดได้ผ่านพ้นไปแล้ว คือ รู้ความจริงถึงการสำคัญผิดของตน

๒. ทายาทของผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด

วิธีการให้สัตยาบัน

กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบหรือวิธีการให้สัตยาบันไว้ ทั้งนี้ การให้สัตยาบัน ซึ่งเป็นนิติกรรมอันหนึ่ง จึงสมบูรณ์โดยการแสดงเจตนาออกมาโดยไม่มีแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงอาจให้สัตยาบันโดยปริยายก็ได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๐ บัญญัติว่า "ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแห่งโมฆียะกรรมเป็นบุคคลมีตัวกำหนดแน่นอน การนั้นท่านว่าย่อมบอกล้างหรือให้สัตยาบันได้ด้วยการแสดงเจตนาต่อบุคคลนั้น"

ดังนั้น การให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่มีคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอันมีตัวแน่นอนนั้น จะต้องกระทำการแสดงเจตนาต่อบุคคลนั้น

วิธีให้สัตยาบันจึงกระทำได้ ๒ วิธี คือ

๑. การให้สัตยาบันโดยแจ้งชัด คือ แสดงเจตนาต่อบุคคลผู้เป็นคู่กรณี

๒. การให้สัตยาบันโดยปริยาย ซึ่งอาจมีได้และกฎหมายได้บัญญัติตัวอย่างของ

การให้สัตยาบันโดยปริยายไว้ใน มาตรา ๑๔๒ อนุมาตรา (๑) ถึง (๕) ซึ่งทั้งนี้อาจมีข้อความจริงที่แสดงให้เห็นว่ามี การให้สัตยาบันโดยปริยายก็ได้

มาตรา ๑๔๒ บัญญัติว่า "ถ้าในภายหลังเวลาอันจะพึงให้สัตยาบันได้ตามความในมาตรา ก่อน (คือมาตรา ๑๔๑) นั้น มีข้อความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่ง

จะกล่าวต่อไปนี้เกิดขึ้นเกี่ยวกับนิติกรรมไซ้ ถ้ามีใครแสดงแย้ง สงวนสิทธิไว้แจ้งชัด
ประการใด ท่านให้ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน ทั้งนี้ คือ เช่นว่า

- (๑) ได้มีการชำระหนี้อันหากก่อขึ้นด้วยโมฆียะกรรมนั้นแล้วสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน
- (๒) ได้มีการเรียกทวงให้ชำระหนี้ตามโมฆียะกรรมนั้นแล้ว
- (๓) ได้มีการแปลงหนี้ใหม่
- (๔) ได้มีการวางประกันเพื่อหนี้นั้น
- (๕) ได้มีการโอนซึ่งสิทธิหรือความรับผิดชอบอันเกิดแต่โมฆียะกรรมนั้นสิ้นเชิง

หรือแต่บางส่วน"

ผลของการให้สัตยาบัน

เมื่อผู้มีสิทธิให้สัตยาบันดังกล่าวข้างต้นได้ให้สัตยาบันแล้ว มาตรา ๑๓๕ บัญญัติ
ให้ถือว่า นิติกรรมนั้นสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ข้อนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิทั้งหลาย
ของบุคคลภายนอก ซึ่งหมายความว่า บุคคลภายนอกได้สิทธิมาโดยสุจริตก็ยังคงได้สิทธิต่อไป

แยกพิจารณาได้ ๒ กรณี คือ

๑. ผลระหว่างคู่กรณี

การให้สัตยาบันทำให้นิติกรรมอันเป็นโมฆียะ สมบูรณ์มาแต่เริ่มแรกปราศจาก
ความเสื่อมเสียเพราะโมฆียะกรรมต่อไป ผลจึงมีว่า แค่นั้นไปจะไม่มีทวงบอกล้างให้
นิติกรรมเป็นโมฆะได้

๒. ผลต่อบุคคลภายนอก

กฎหมายได้วางหลักไว้ว่า การให้สัตยาบันไม่กระทบกระทั่งสิทธิของ
บุคคลภายนอก

จึงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า บุคคลภายนอกผู้มีสิทธิอันการให้
สัตยาบันไม่มีผลบลล้าง เป็นไครบ้าง ?

คำว่า "บุคคลภายนอก" มีความหมายกว้าง อาจจะทำให้การให้สัตยาบันแทบไม่มีผลอะไรเลย จึงกล่าวได้ว่า เป็นปัญหาที่ยากทีเดียว

ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๓๘ ก็ได้บัญญัติข้อความอย่างเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเรา และได้มีการโต้เถียงเกี่ยวกับความหมายของบุคคลภายนอก (tiers) เช่นกัน ในที่สุดนักกฎหมายทั่วไป ต่างลงความเห็นว่าเป็นบุคคลภายนอกก็กล่าวแท้จริงผู้ร่างกฎหมาย หมายถึง ผู้สืบสิทธิ (ayant cause) มาจากบุคคลที่มีสิทธิให้สัตยาบันนิติกรรมนั้น^๑ ซึ่งเป็นผู้สืบสิทธิเฉพาะมิใช่ผู้สืบสิทธิทั่วไปอย่างเช่นทายาทผู้รับมรดก^๒

ดังนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๕ ซึ่งบัญญัติให้คุ้มครองบุคคลภายนอก ก็คือ บุคคลอื่นใดนอกจากคู่กรณีในนิติกรรมที่เป็นโมฆะนั้น

ในมาตรานี้ไม่ได้บัญญัติไว้เลยว่า บุคคลภายนอกที่ได้รับทรัพย์นั้นจะต้องกระทำโดยสุจริต และเสียหาย เสียค่าตอบแทนหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่เป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอก เมื่อไม่มีบทบัญญัติไว้เช่นนั้นก็ต้องถือว่ากฎหมายไม่ประสงค์เช่นนั้น แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ แล้ว จะเห็นได้ว่า การใช้สิทธิของตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่า บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต และในมาตรา ๒ ก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า การกระทำการโดยสุจริต ผู้ที่อ้างว่าเขากระทำไม่สุจริตจะต้องเป็นฝ่ายนำสืบ ฉะนั้น แม้มตรา ๑๓๕ จะไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Planial no.1301 ซึ่งอธิบายคำว่าบุคคลภายนอกนี้ว่าเป็น
Ayant cause de la personne qui fait la confirmation.

^๒ ผู้จัก เศรษฐบุตร, คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ จัดพิมพ์
โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๒๕๘.

บัญญัติว่าบุคคลภายนอกต้องกระทำการโดยสุจริตไว้ก็ตาม อาศัยหลักทั่วไป มาตรา ๕ ก็ย่อมหมายความว่า บุคคลภายนอกตามมาตรา ๑๓๕ นี้ จะต้องกระทำการโดยสุจริตด้วยจึงจะได้รับความคุ้มครอง ถ้าฟังว่าไม่สุจริตก็น่าจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๕, ๑๓๕ นี้ ส่วนที่ว่าจะต้องเสียหายและมีค่าตอบแทนหรือไม่ไม่มีหลักทั่วไป บัญญัติไว้ว่าจึงไม่จำเป็นต้องมีค่าเสียหายและค่าตอบแทน ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะเป็นการยกให้โดยเสนหาไม่มีค่าตอบแทน เมื่อไ้มาโดยสุจริตก็ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๑๓๕

เวลาที่ให้สัตยาบันได้

เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ก็คือ ภายหลังจากที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียะได้สิ้นสุดลงแล้ว และมีหลักเกณฑ์เช่นเกี่ยวกับการบอกกลางโมฆียะกรรม^๑

ความสำคัญผิดกับลาภมิควรได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๐๖ บัญญัติว่า "บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใดเพราะการที่บุคคลอื่นคนหนึ่งกระทำเพื่อการชားหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอื่นคนหนึ่งนั้น เสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่า เป็นการกระทำที่เพื่อชำระหนี้ด้วย

บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้ทรัพย์สินมา เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีได้มีได้เป็นชั้น หรือ เป็นเหตุที่ได้สิ้นสุดไปก่อนแล้วนั้นด้วย

หลักเกณฑ์มาตรา ๔๐๖^๑

๑. บุคคลใดใดมาซึ่งทรัพย์สินใด
๒. ได้มาเพราะการชำระหนี้หรือโดยประการอื่น รวมทั้งการรับสภาพหนี้
สินว่ามีอยู่หรือไม่
๓. โดยปราศจากมูลตามกฎหมายรวมทั้ง เหตุที่ไม่ได้เป็นขึ้น หรือที่
ไกล่เกลี่ยไปก่อนแล้ว
๔. ทำให้บุคคลอื่นคนหนึ่ง เสียเปรียบ

ในเรื่องลาภมิควรได้ อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความสำคัญผิดได้
ในกรณีเป็นการชำระหนี้ เพราะการชำระหนี้มีผลทำให้หนี้ระงับ (ตามมาตรา ๓๑๔
มาตรา ๓๓๕) และการชำระหนี้ที่จะเข้าลักษณะลาภมิควรได้จะต้องไม่ใช่เป็นการชำระ
หนี้โดยอำเภอใจตามมาตรา ๔๐๗ ด้วย ดังนั้น การที่บุคคลใดชำระหนี้โดยสำคัญผิด
หรือเข้าใจว่าตนมีความผูกพัน หรือชำระหนี้เพราะกลัวว่าจะถูกฟ้อง เนื่องจากหลักฐาน
การชำระหนี้สูญหาย หรือเพราะถูกคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งบังคับให้ชำระหนี้ กรณีดังกล่าว
ถือได้ว่า เป็นการชำระหนี้โดยไม่สมัครใจ และไม่ใช่อำเภอใจ จึงเป็นเรื่อง
ลาภมิควรได้ ตามมาตรา ๔๐๖

ปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไปคือ การที่ชำระหนี้ไปโดยสำคัญผิด ซึ่งเข้าหลัก
เกณฑ์ตามมาตรา ๔๐๖ เรื่องลาภมิควรได้ดังกล่าวแล้ว หากเป็นกรณีสำคัญผิดในสิ่ง
ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ตามมาตรา ๑๑๕ ทั้งนี้ จะบังคับด้วยบทบัญญัติกฎหมาย
ลักษณะใด

วิมลศิริ ชำนาญเวช, ประสิทธิ์ โมวิไลกุล, คำอธิบายประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้ (จัดพิมพ์โดย
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๔๗

ตัวอย่าง เช่น ก. เป็นลูกหนี้เงินกู้ ข. แต่ไปชำระหนี้ให้ ค. เพราะสำคัญผิดคิดว่า ข. ค. คือตัว ข. (เนื่องจาก ข. และ ค. เป็นพี่น้องฝาแฝดกัน รูปร่างหน้าตา คล้ายกันมาก)

กรณีความตัวอย่าง ผู้เขียนเห็นว่า ก. ชำระหนี้ให้ ค. ไปโดยสำคัญผิดคิดว่า เป็น ข. ทั้งนี้เป็นการสำคัญผิดในตัวของบุคคล ซึ่งเป็นการสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ตามมาตรา ๑๑๕ และขณะเดียวกัน ค. ก็ได้รับชำระหนี้เป็นการไต่ทรัพย์สิน โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ ก. ก็มีสิทธิจะเรียกคืนตามมูลหนี้ฐานลามิควรรไต่กรณีของเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องความสำคัญผิด และเรื่องลามิควรรไต่ซ้อนกันอยู่ จึงมีปัญหาที่ควรพิจารณาว่ากรณีจะใช้สิทธิอย่างไร ผู้เขียนเห็นว่า กรณีชำระหนี้โดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม จะต้องตกอยู่ในบังคับมาตรา ๑๑๕ ซึ่งนิติกรรมเป็นโมฆะ ส่วนการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ก็ต้องบังคับกันในลักษณะลามิควรรไต่ ทั้งนี้เพราะในเรื่องสำคัญผิดกับลามิควรรไต่แตกต่างกันดังนี้

๑. เหตุที่เกิดอากัณฑ์หลักกฎหมายต่างกัน กล่าวคือ ความสำคัญผิดในมาตรา ๑๑๕ - ๑๒๐ เป็นเรื่องนิติกรรมสัญญา ส่วนเรื่องลามิควรรไต่ตามมาตรา ๔๐๖ ไม่ใช่เรื่องนิติกรรมสัญญา แต่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ

๒. ผลของกฎหมายต่างกันในเรื่องอายุความ

ในเรื่องสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕ นิติกรรมตกเป็นโมฆะ ย่อมไม่มีอายุความ จะกล่าวอ้างขึ้นเมื่อใดก็ได้ แต่ในเรื่องลามิควรรไต่ นั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๑๕ ไข้มบัญญัติเรื่องอายุความเรื่องลามิควรรไต่ไว้ชัดเจน

๓. ในเรื่องลามิควรรไต่ตามมาตรา ๔๐๖ วรรคสองนั้น ความเป็นจริงไม่มีหนี้ แต่คำว่า "หนี้" ในเรื่องลามิควรรไต่กฎหมายได้กำหนดขึ้นมาเท่านั้น